

શ્રીછેડાઉદેપુર મહારાજા ધિરાજ
ચક્રનાન કુળભાણ મહારાઉલમી
૧૦૮ શ્રી કનેહસિંહજીનાં,
ગોહિલાં રાણીજી
સાહેબ.

સમન્નકુંવરબા વિરહ.

પ્રાપ્ત :

ગુરુ કથાન.

રવિ પ્રસિદ્ધ કરનાર.

શ્રી ૫ મિલકાલ ખુશાલભાઈ પ્રમુખ ગામતીપુર
અમદાવાદ.

અમદાવાદ, જિગ્યાસને અર્થે શ્રી "લલ્લર" પ્રિન્ટીંગ
પ્રેસના સામીનાજ નારણરામ ગોડીવાળાએ છાપી.

સંવત ૧૯૭૧

આશુદ્ય

સને ૧૯૧૪

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાશિદ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૫૨૮૫ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ સમજ પુસ્તકાલય વિરલ

વિષય ૬ : ૯

શ્રીછોટાઉદેપુર મહારાજ ધિરાજ ચહુવાન કુળભાણુ
મહારાઉલશ્રી ૧૦૮ શ્રી કૃતેહસિંહજીનાં
ગોહિતાં રાણીજી સાહેબ.

સમજકુંવરબા વિરહ.

તથા

ગુણ કથન.

રાગ પુરજ.

“કેરી સંયર જેનો કંથડો, તેનાં પુરણ પાપ;”

“મનમાં ઉદાસી મટે નહિ, તપે તનડાંમાં તાપ”-એ રાગ.

સમજકુંવરબા સંચર્યા, રાણી રજવટ રૂપ;

ઉદાસ હવા ઉદેપુરના કૃતેહસિંહજી બૂપ. સમજ૦ -૨૬૦

અફસોસ ઉમેદવાર ઉમેરેરે, કુડો કીધો આ કાળ;

ઉભય કુંભારો ઉભય કુંવરી, રોતાં રાખીજ બાળ. સમજ૦ ૧

દલગીર જેથી દરબારીઝારે, વડા રાજ વજર;

ડાકોર ઠકરાઈ ડામોડામના, હિંદુ ધરલામ અમીર. સમજ૦ ૨

નાસદાયક મણી તેમજુરે, હવું જહાંમાં જરર;

મીજ જન સમુદાયનાં, અતિ ઉદાસ હર. સમજ૦ -

- શાખાસી સારી મેળવીરે, દીપાળ્યો દરબારઃ
વડા વિવેકી વિકર્યાં, મોટાં મર્ત્યાધાર સમજ ૦ ૪
- અયેન્હ ઉમરમાં એમણેરે, કીધી કીરતીજ ચેત;
સગાં મંજાથી સર્વને, વિસરે નહિ હેત. સમજ ૦ ૫
- હિમય કુમારને હુલાવીનેરે, દેહ વસ્તુઓ અનેક;
રમાડનાં પુરી પ્રીતથી, વહાલ ધરી વિશેક. સમજ ૦ ૬
- વળી વિશેષે નિશ્ચારે, સારી વર્ષાં શાખાશ;
રાજ રાંતીના રૂડા કામમાં, કીધી કીરતી પ્રકાશ. સમજ ૦ ૭
- આપે મહારાણીઓ સમ હવારે, સતી શિરોમણ સાર;
જેથી દુઃખી દીસે તેમનો, વણાંય વિરલ ચિતાર. સમજ ૦ ૮
- આગળ મહારાણીઓ હવી ઘણીરે, ઘણું કરી ગુણવાન;
તેમને સંભાર્યા નથી, બહુધા કરીજ ખમાન. સમજ ૦ ૯
- આતો મહાયશસ્ત્રી કપળ્યારે, દીપાળ્યો દરબાર;
આલી ક્રિપુર રાજનો, મહિ મંડળ મોજાર. સમજ ૦ ૧૦
- રૈયતને વળી રાજમારે, મોટું પાન્યાંજ માન;
રાજ્ય રીતીઓ સૌ સાચવી, વડાં ઢગી નિધાન. સમજ ૦ ૧૧
- સરી સતી રાણીઓ તણીરે, ખોટ ખલકમાં ખુખ;
રંચ ખીના જેથી રચાઈ, મહારાજનો મહેનખુખ. સમજ ૦ ૧૨
- શોકજનક તે સંચર્યારે, કીશોર વયના કુમાર;
પાટવીને ખીજ વળી, કરનાર તેમની સારવાર. સમજ ૦ ૧૩
- પાટવી પાંચ સાત વર્ષનારે, ખીજાં નાનાંજ ખાળા;
હસારનાર દીલ તેમનાં, કરી ચાલ્યાંજ ડાળ. સમજ ૦ ૧૪
- અપસોસ હિમય કુમારનેરે, કુંવરીને દેહ હેદ;
ગયાં ગમી જેથી ગુજરી, તોડી સમગ સનેહ. સમજ ૦ ૧૫
- ગંગે કુંવરીને ઘણારે, લગાવનારાં ને લાડ;

- શોક જનક તે સંઘર્ષા, વડો એહ વિસાદ. સમજ૦ ૧
- અગાધ અદસોસી એહવીરે, કહેતાં પમાય ન પાર;
- અસહ દુઃખ આવી પડ્યું, જેથી દક્ષગીર દરબાર. સમજ૦ ૧૭
- આભૂષણ આર્ય રાણીઓ તણું રે, ગયું રત્ન અમુલ્ય;
- આવાં અનુભવી આછાંહસે, તેજદાર તેમના નુલ્ય. સમજ૦ ૧૮
- રૂડા હિંદુર રાજનોરે, દીપાવનાર દરબાર;
- ખરાજ મનમાં ક્ષાત્રવટી, અંખાનો અવતાર. સમજ૦ ૧૯
- સમજીતે શાળાં ધણારે, વડાં ત્રિવેકી વિશાળ,
- હિદાર મનનાં કિપળ્યાં, કોડ વસા કૃપાળ. સમજ૦ ૨૦
- મળાસકે હિંદી મહારાણીજીરે, કરી અસનાન ધ્યાન;
- અનેક અતિથીયાને આપનાં, અન્ન વસ્ત્રો દાન. સમજ૦ ૨૧
- સદાયરણી સાતવટીરે, ગુણોનીધી ગંભીર;
- આરતીક મોટાં યસસ્વી, ધર્મધુરંધર ધીર. સમજ૦ ૨૨
- માંન્યકારી મહારાજિલ તાણારે, ગયાં મોટાં ગુણવાન;
- સાખાશી વરી સર્વમાં, બહાદુર ખુદિ નીધાન. સમજ૦ ૨૩
- સર્વ પ્રકારે શોભતીરે, જેમની રજવટ રીત;
- મીલનસાર સ્વભાવનાં, ક્ષાત્ર વટી ખચીત. સમજ૦ ૨૪
- અગાધ ગુણો એમનારે, જુલ્યા નવ જૂલાય;
- રૈયતને વળી રાજમાં, ધણે દરજ્જે ગવાય. સમજ૦ ૨૫
- અત્યંત ગુણો એમનારે, આવે હરેકને યાદ;
- દિવર ને સાસરા પક્ષની, મોટી માની મર્યાદ. સમજ૦ ૨૬
- મહારાણાશી જત્રવિંહજીરે, નામદાર નાંદોદ મહારાજ;
- બાહોશ બહેન બતાં બહુ, હવા અતી નાસજ. સમજ૦ ૨૭
- વિસાર્યાં વસરે નહીરે, છુદ સતી સ્વરૂપ;
- મુશ્કારી ગોહિલાં જતાં, નાસજ હવા બહુ તૃપ. સમજ૦ ૨૮

વાળ્યું તે મનકું વળે નહીર, હૈયું રહે ન હાથ;
 જેથી સ્યામા કેરો સહુ, સોકજનક સાથ. સમજા૦ ૨૧૨
 ઝોગણીસે સીતેભીરે, સોકજનક સાલ;
 વિકાળ હવી આ વિશ્વમાં, જાતાં દાનાં દયાલ. સમજા૦ ૩૦
 પથર તો ધારી પડેરે, વિધવિધ સુળી વિલાપ;
 શહેર કેરી સુંદરીઓ તણા, અદ્વસોસી અળાપ. સમજા૦ ૩૧
 ઉપકારી કામો કરી આવિયારે, સતી શિંગમળુ સાર;
 અદાયસુખ આપશે હરિ, વિષુ વૈકુંઠ મોજર. સમજા૦ ૩૧
 જોગમાંથી જળપણુ મયુરે, તળ્યો સાકરે સ્વાદ;
 ખટરસો ખારા હવા, એવો હવો વિસાદ. સમજા૦ ૩૨
 ત્નેડી મળે નહિ ભ્રમનીરે, સોકજનક શિવલાલ;
 ઉરમીયો લઈ ઉરમાં, વિચર્યાં બુદ્ધિ સાલ. સમજા૦ ૩૩
 જોતી સદ્કારતી સદ્ધિમારે, તેને સ્વર્ગમાં સુખ;
 ભાખ્યું છે ભાગવતને વિશે, શ્રીકૃષ્ણે સ્વમુખ. સમજા૦ ૩૪

વિરહ સંતાપ.

“અમલાંભે રેન યુમાવીરે ઢોલા, પીને દારૂડો”-એ રાગ.
 શું આ કાળની કતીકે, તું બુલ્યો બૂવન પતી. ૨૬૦
 ખબર સુણી આ ખેદની હરેક ઉર અકળાય;
 મહાસાચાને મહીપતી, આત્યંત અદ્વસોસ થાયરે. તું બુલ્યો ૧
 ઉમેદવાર ઉમરે ગ્યારે, ઉરમીયો લેઈ અંગ
 આગ્રાથી સારી વરી, પરીમલ રાજ પ્રસંગરે. તું બુલ્યો
 જેથી હવા જકતનારે, રૂઢા રાગ અમીર;
 જાનને દરખારીઓ, દાના હવા દીલગીરરે. તું બુલ્યો

- સત્તાપ કરનાર સર્વનારે, અમર નામો આજેખ્યાય;
ગજળ આ ગુજર્યો ધણો, શોકાસી ના સમાધરે. તું ભુલ્યો ૦ ૧
- નામદાર નાદોદ નૃપતિરે, મહારાણા છત્રેશ;
દલગીર હવા દેશો પતિ, નામાંકિત નરેશરે. તું ભુલ્યો ૦ ૫
- અરસોસ હવા ઉરમારે, શ્રી વિજયસિંહજી યુવરાજ;
રાજકાજના કામમાં, બાહોશ અકલ બાજરે. તું ભુલ્યો ૦ ૬
- અરસોસ કરે અતિ ધણોરે, કિશોરસિંહજી કુમાર;
ચતુર ચંપકસિંહજી, અલખેજાજ ઉદારરે. તું ભુલ્યો ૦ ૭
- રાણી વાસમા રાણીઆરે, શોક જણાવે અપાર;
ખેડનળા બહુ હેતથી, દીલગીર દામે દરબારરે. તું ભુલ્યો ૦ ૮
- મહારાણા કીરતસિંહજીરે, ઉદાસી બહુ ઉર;
હિલચવીર બહુ ઉજળા, સમતા લાયક મુરરે. તું ભુલ્યો ૦ ૯
- દસ્તુર શોક દીવાનજીરે, મહોદા મર્તબાદર;
અરસોસ અધિપતિ, મુમાની સરદારરે. તું ભુલ્યો ૦ ૧૦
- દલગીર હિ, રાવ સાહેબ મોતીબામ;
રાજકા નાં, જેમની ઝાઝી હરીદાધરે. તું ભુલ્યો ૦ ૧૧
- દલગી- લખારે, મહાન મર્તબાદર;
રાણાજી જના, દેજમલ કોજદારરે તું ભુલ્યો ૦ ૧૨
- રાજ ॥ રાજનારે, નાતમ નાદોદના લોક;
બા તલનો બહુ કરી. સકળ જણાવે શોકરે. તું ભુલ્યો ૦ ૧૩
- િ વડા દરબારમારે, ગજળ મમીજ છાઈ;
ત આ વિશાદથી, શોક જનક છેબાધ બાધરે. તું ભુલ્યો ૦ ૧૪
- તહાદુર ખારેયા તણારે, મહારાજેશ્રી રણુચત;
મર્તબાદર માનસિંહજી તણા, ખેડજનક હવા અમીતરે. તું ભુલ્યો ૦ ૧૫
- બાહોશ બંધુ તેમનારે, મહારસિંહજી નરદાર;

પુરા રણસુરા ધણા, અવબેલા ઉદારરે. તું બુલ્યો ૧૬
 શિકાર કરનાર શેરનેરે, પહેલે નંબરે પદાય;
 બાહોશ બારેયા ભૂપતી, શ્રી રણજીતસિંહજી રામરે. તું બુલ્યો ૧૭
 માનવંતા મહારાઉલના, શ્રી માનસિંહજી દરબાર,
 ગુણવંત મોટા ગામો ધણી, મહાન મર્તબાદરરે. તું બુલ્યો ૧૮
 વજીરે આઝીમ વડા, અનુભવી હરિલાલ;
 રાવ બહાદુર રાજના, વજીર બુદ્ધિ વિશાળરે. તું બુલ્યો ૧૯
 સેક્રેટરી સુ નરેશનારે, જનાબ જીણાભાઈ;
 દરબારી સૌ કામમાં, જેમની અધિક હરીફાઈરે. તું બુલ્યો ૨૦
 આસીસ્ટન્ટ દીવાન હજીરનારે, મોતીભાઈ લખુભાઈ;
 બાહોશ બેરીસ્ટર તણી, લાયકી બહુ લખામરે. તું બુલ્યો ૨૧
 પ્રિતા પ્રતાપી તેમના, જજ હુતા પેસ્તનરે;
 ધીમંત ધરમી જે ધણા, વિદ્યા વિસારવદનરે તું બુલ્યો ૨૨
 રાણીલાસમાં રાણીઓરે, અધિકે કરે અપ્રસોસ
 શ્રી તખ્ત કુંવરબા તણું, દીલન રહે પામે બુલ્યો ૨૩
 દોલતકુંવરબા દીલમારે, અપ્રસોસ કરે અપા.
 ફોરદાર ફોઈબા તણો, અતી મોટાં ઉદારરે. બુલ્યો ૨૪
 દીકરી દીવાનજી તણારે, બાહોશ બહેન જડાબ;
 દીલગીર થાયે દીલમાં, વંબો ચલવે જે અબાબરે. બો ૨૫
 વર્ગેરે દાતા દરબારીઓ, ઈજતદાર અમીર;
 અધિક અપ્રસોસી હવા, ગુણ નીધીઓ ગંભીરરે. તું ૨૬
 વડાં રાજ્યો વિશ્વનારે, સુણી કરે સંતાપ;
 રાજા ઠાકોર ઠામઠામના, અપ્રસોસી કરે અળાપરે. તું બુલ્યો
 અધિક ઉદેપુર રાજમારે, પરમ હવો પોઝર;
 સંતાપ કરે સૌ શહેરના, નૌતમ નરોને નારરે; તું બુલ્યો ૨૭

- ફેરદાર રતેસિંહજીરે, મહારાડિલ મર્તબાદાર;
 મહારાણીના મહુધી, અફસોસ કરે અપારરે. તું ભુલ્યોં ૨૪
- કુવા કેરી છાંયદીરે, કુવા માંહે સમાય;
 રાજ રૂપ રાણી વીના, મન બહુ મુઝાયરે. તું ભુલ્યોં ૩૦
- ફતેહસિંજી ભુપનુરે, દીલ હવું દીલગીર:
 અગાધ અફસોસી ઉપજી, સુકમારે દેખી સગીરરે. તું ભુલ્યોં ૩૧
- દીલાશે દીલ તેમનારે, રહે નહિ ખાગીશ;
 વડેરા આ વિશાદથી, ક્રમ કરી વળે સંતોષરે. તું ભુલ્યોં ૩૨
- ગુણિયાળુ ગોવિલાં રાણીનારે, વડે હુતો વિશ્રામ;
 ઉભય રંગનાં આનંદમાં, સમરી સીતારામરે. તું ભુલ્યોં ૩૩
- રાગનાં દીલ રાજી કરરે, ધણે દરજ્જે દીવાન:
 તેમજ સ્ત્રી બરથારનાં, કરે વડી સુવાણુરે. તું ભુલ્યોં ૩૪
- હંસ વિના ગાયે વહિરે, જેવી સરોવર પાળ;
 પંખ વિનાનાં ગિઓ, રજા ફલ વિનાની યાગરે. તું ભુલ્યોં ૩૫
- અમલમાં આવી રે, જુલમી ઝહેરનું બીજ;
 અગાધ અફસોસ રે, દરગારી પ્રજનનું વંદરે. તું ભુલ્યોં ૩૬
- કારખાનાં કારીગર મોસયી હવાં બંધ,
 કામનાં કેરી ક્યે બાણી સંખંધરે તું ભુલ્યોં ૩૭
- સોદનો મિંધુ ગેલાં રે મોઝાર;
 શાળાજો પેપ તા દડનારે.
- યસાં

જેથી કરીને જેમનું, બહુધા કીધું ખ્યાનરે. તું ભુલ્યોં ૦ ૪૧

તેને ખાના અધિક, અધિકસુખી, શોકજનક સિવરાજ;
રૂપી દીવે શું દાખવે, ગયા બાહ્ય અક્ષયભાજ. તું ભુલ્યોં ૦ ૪૨

દર્શાવ્યું દુનિયા વિશેરે, નામ પ્રમાણે તુર;
સારાં તેમના સુકૃતથી, પહોંચ્યાં ઈશ હજુરરે, તું ભુલ્યોં ૦ ૪૩

જિભવ કમારો કમારીરે, સારી વરો સુવાસ;
દીર્ઘામુશી પામળે, પહોંચ્યાં મનની આશરે. તું ભુલ્યોં ૦ ૪૪

ચીરંજીવી પામળે, ચતુર મણિ ચહુવાન;
કિમ્બાગી ઉદેપુરના, શ્રીકૃતેસિંહજી રાજનરે. તું ભુલ્યોં ૦ ૪૫

ગુણ કથન.

ગરબી રાગ સોરઠ.

“કારતકે કાં ચેત્યો નહિ, ધડી લાખેણી બાય”-એ રાગ.

સમજ કુંવરખા સંચર્યાં, ઘણાં ગુણો બંદાર.

નિર્ભંગાં ગંગા નિરથી, આત્મદર્શી કિતાર. ૧૦૪૦—૯૬૦

સદા ચરણી સાતવકી, પુણ્યજ્ઞાણી પવિત્ર;

સદૈવ સતીઓને શોભતી, રૂટી ચાલ્યાં સમજ ૦ ૧

ઓછી ઉમરે માતનો, હવા વેકુંડે

સાખાશી સારી મેળવી, કિંજવળ ૨ સમજ ૦ ૨

ઘણાં માન ઘણાં વખાણને, લ ૩

જેથી કરીને જેમને, સુખારકમ ૩ ૪૦ ૩

મેન. ચર

વિજ્ઞાપના.

આ ચોખ્ખી ગોમતીપુરમાં (જે સિંહ દ્વારનેસ. ધીમાન ૩
ચિત્રભાઈ માધવભાઈ બેરેનેટ, નાંદોડ રૂપતિના ગણનાંતર
તાલુકાવરનાનો વિચાર વિનોદ, સુવસંવરના વિચારસિદ્ધાંત.
વિનોદ, ધીમાનજી બનજીયા વિરહ, શ્રી મહાવિજ્ઞાપક ગોમતી
વિનોદ, શ્રી તાલેમહામદમાનજી વિચાર વિનોદ, ૫૦૦ . ની
વિચાર વિનોદ, રાધનપુરના નવાળ શ્રી ગાંધીજીનાં ૫૦૦ . ના
વિચાર વિનોદ, દિવાન હરિદાસ વિરહ, ના ૧૦૦ મહિષાસુર
વિચાર પુસ્તકો ક્યનારને ત્યાંથી ખસશે

જાહેર

આથી મર્વ હોમને ખર
હીના, કવેશનના રૂંદે કનુ
જાતાના દાગીનાઓ ઉપર એ
ઉપર મોનોગ્રામ ચાલીએ (૧
કરેક જાતાના દાગીના ઉપર નહ

સોના
(તેના
આને નીચી
) નથ. બી

એન એવર

હોડદાસ.

